LUPTELE DIN AUGUST-SEPTEMBRIE 1944 DIN ZONA AIUD-MIRĂSLĂU

MARIUS CRISTEA
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Al Doilea Război Mondial a fost, cu siguranță, cel mai distructiv moment din întreaga istorie a omenirii. Blocuri militare deosebit de puternice și decise să obțină victoria au implicat toată planeta într-un conflict care a consumat valori imense din punct de vedere material și uman. Pierderile umane colosale ajung la un total de aproximativ 15 milioane de combatanți uciși, 25 milioane de combatanți răniți și invalizi și 45 milioane de civili uciși. Efortul material uriaș este aproximat la peste 2000 de miliarde de dolari. Un total de 65 de țări au contribuit la război. În cei cinci ani de participare la conflict, România a pierdut 300.000 de soldați și aproximativ 533.000 de civili uciși[1].

Cel de-al Doilea Război Mondial s-a declanșat la 1 septembrie 1939. România aflată în stare de neutralitate în acel moment este împinsă de realitățile geo-politice ale momentului în tabăra puterilor Axei. La 23 noiembrie 1940, sub conducerea mareșalului Ion Antonescu, România se aliază cu Germania, iar în 22 iunie 1941 participă la recuperarea Basarabiei. La atacarea URSS, România a fost cel mai important aliat al Germaniei. Pe plan intern a fost considerat un „război sfânt" menit să elibereze Basarabia și Bucovina, teritorii pierdute cu un an înainte în favoarea sovieticilor. Evenimentele dintre anii 1941 și 1944, contraatacurile eficiente ale Armatei Roșii obligă factorii de decizie de la București să ia in considerare ieșirea din Axă și negocierea unei păcii separate cu Aliații. Pe de-o parte, mareșalul Antonescu consideră, conform principiilor onoarei militare, că Germania va trebui avizată de aceste acțiuni și, în paralel, discută în secret cu liderii aliați posibilitatea unui armistițiu favorabil României. Mareșalul Ion Antonescu era îngrijorat mai ales de retragerea în siguranță a trupelor germane, de securitatea teritoriilor ocupate de Armata Roșie și căuta să limiteze pretențiile sovieticilor cu suportul Aliaților. La 12 aprilie 1944, URSS trimite o notificare Guvernului român care cuprinde condițiile de armistițiu în 6 puncte. Astfel, la punctul 1 se solicita *ruperea alianței cu Germania și trecerea trupelor române sub comanda sovietică; 2. Recunoașterea granițelor din 22 iunie 1941 și, implicit anexarea Basarabiei și nordului Bucovinei de către URSS în 1940; 3. Plata reparațiilor de război către URSS; 4. Eliberarea prizonierilor aliați de pe teritoriul României; 5. Libertate de mișcare pentru Armata Roșie pe*

[1] Duțu, Dobre, Loghin 2017, p. 444-447. Cifrele includ morții, răniții, dispăruții și prizonierii în cazul forțelor combatante, iar în cazul civililor s-au luat în considerare și pierderile din Basarabia precum și genocidul țiganilor.

teritoriul României; 6. Revenirea nordului Transilvaniei la România[2]. Pe de altă parte, opoziția, în frunte cu Regele Mihai I și reprezentată de Iuliu Maniu, consideră condițiile aliaților acceptabile - cu excepția punctului 5 - și solicită paraşutarea a două divizii aeropurtate aliate care să garanteze integritatea teritorială a României. La 21 aprilie, Aliații suspendă negocierile cu opoziția românească și solicită imperativ acceptarea armistițiului în baza condițiilor transmise prin intermediul guvernului sovietic. Dat fiind faptul că Armata Roșie ajunsese la Prut, Iuliu Maniu, în asentiment cu Regele Mihai I, acceptă condițiile ultimatumului, dar mareșalul Antonescu respinge ultimatumul considerându-l nedemn. Pentru moment, menține alianța cu Germania sperând că va obține condiții mai favorabile. Mareșalul Antonescu considera, pe drept cuvânt, că acceptarea ultimatumului echivala cu o capitulare care ar primejdui însăși existența țării. Evenimentele ulterioare vor confirma că îngrijorările sale nu au fost nejustificate.

La 20 august 1944, ofensiva sovietică străpunge frontul româno-german de pe Carpații sud-estici. Aripa dreaptă a Frontului al 2-lea ucrainiean ajunge în zona de nord a României[3] în timp ce avangarda armatelor sovietice 40 și 7 Gardă ating Piatra Neamț, respectiv Valea Trotușului[4]. În față au Armata a 8-a germană (grupurile Abraham și Kirchner) care luptă să păstreze aliniamentul Carpaților pentru a evita o revărsare a trupelor sovietice spre vest, în Transilvania (Ungaria în acel moment) și spre sud în România. Regele Mihai și opoziția democratică, surprinși de evenimentele care se succedau rapid, iau decizia de a-l forța pe mareșalul Antonescu să accepte armistițiul cu URSS. Astfel, în 23 august 1944, mareșalul este invitat la Palat. Cum era de așteptat, refuză armistițiul, iar regele ordonă arestarea lui. În scurt timp sunt arestați cei mai mulți colaboratori ai acestuia. Imediat este numit un nou guvern condus de Constantin Sănătescu care avea dificila misiune de a asigura o tranziție din postura de aliat al Germaniei în cea de inamic al acesteia, în tandem cu inamicul tradițional, URSS. Proclamația regelui, difuzată la radio, în 23 august 1944, ora 22, îi surprinde pe toți actorii evenimentelor. Spicuim câteva pasaje relevante din „Proclamația Maiestății Sale Regelui către țară”: *„Români! În ceasul cel mai greu al istoriei noastre am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea țării de la o catastrofă totală: ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite [...] un nou guvern, de uniune națională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voința hotărâtă a țării de a încheia pacea cu Națiunile Unite. România a acceptat*

[2] Bărbulescu, Deletant, Hitchins, Papacostea, Teodor 2002, p. 375; Coposu 1990, p. 19.
[3] Linia Arpad.
[4] Trașcă 2006, p. 214.

armistițiul oferit de Uniunea Sovietică [...] Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor [...] vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena"[5].

Întorsătura dramatică a evenimentelor a generat în tabăra germană confuzie. Reprezentanții diplomatici și conducerea misiunii militare germane din România au dorit să retragă de urgență trupele până în Transilvania și Ungaria, unde puteau să se reorganizeze, dar Hitler a ordonat înăbușirea defecțiunii române și cucerirea Bucureștiului. Pentru că grosul trupelor germane era angrenat în luptele din Moldova nu a fost posibilă schimbarea situației, pierzându-se numeroase trupe și timpul necesar evacuării. La acțiunile germane, care au bombardat Palatul Regal și Bucureștiul în 24 august, noul guvern Sănătescu a publicat o proclamație prin care solicita armatei să lupte împotriva foștilor aliați[6]. În zilele de 25-28 august Armata Română a eliberat capitala și împrejurimile acesteia. În decurs de două luni, teritoriul României a fost eliberat, iar pierderile germane au fost de 56000 de prizonieri, 5000 de morți, 222 de avioane și 498 de nave distruse. În opinia multor istorici, actul de la 23 august 1944, prin prisma pierderilor umane, materiale, prin schimbarea radicală a realităților strategice în Balcani a însemnat pentru Axă un al doilea Stalingrad[7].

Pentru Armata română, actul de la 23 august 1944 a însemnat apariția unei noi linii de luptă care se întindea de-a lungul graniței stabilite prin Dictatul de la Viena și în spatele căreia se acumulau forțe inamice importante care vizau aliniamentul Carpaților. Pe noul aliniament ar fi închis trecătorile în fața avansului Armatei Roșii. Urgența armatei române era „întoarcerea frontului" și asigurarea apărării noului aliniament. Efortul era îndreptat spre blocarea atacurilor germano-maghiare pe principalele direcții de înaintare: Brașov, Făgăraș, Turda, Timișoara, linia Dunării. Se fac eforturi deosebite, în condiții de luptă, pentru a repoziționa marile unități în punctele nevralgice. Imediat după 23 august 1944, sunt trimise trupe în apropierea noii granițe. Aflate până atunci la partea sedentară sau în unități de instrucție, forțele cele mai apropiate se văd nevoite să creeze și să susțină un front nou împotriva unui inamic net superior, bine echipat, cu consistentă experiență de luptă. În martie 1944, după o întâlnire cu Hitler, Antonescu a ordonat mobilizarea generală și a transferat forțele militare din interiorul României și de pe granița cu Ungaria, în sudul Ucrainei, pentru a echilibra raportul de forțe de pe front[8]. Situația a fost oarecum echilibrată timp de câteva zile datorită inconsistenței trupelor maghiare și germane de-a lungul granitei româno-ungare post 1940. La fel ca Armata română, și trupele Axei au avut nevoie de mutări semnificative pentru a avea capacitatea de a prelua inițiativa astfel că, de abia la 1 septembrie 1944 Armata a

[5] Ilie, Savu, Loghin Ionescu 1977, p. 8-9.
[6] Mocanu 1994, p. 249-250.
[7] Hart 1971, p. 585.
[8] Trașcă 2006, p. 188.

II-a maghiară, întărită cu forțe germane, a primit ordinul de atac. Acest fapt a acordat un răgaz crucial trupelor române din apropierea graniței pentru a se fortifica, iar marilor corpuri de armată să își direcționeze eforturile și forțele pe noul aliniament.

Direcțiile Feleac-Turda-Aiud și Feleac-Turda- Buru-Abrud erau vizate de atacul inamic pentru că deschideau drumul spre Alba Iulia, Sibiu și Hunedoara. Studiul de față se apleacă asupra luptelor din zona localității Mirăslău care are o poziție dificilă în contextul viitoarelor atacuri. Comuna, aflată pe o cale de acces importantă, devine unul dintre punctele de rezistență vitale, dovada fiind forțele semnificative direcționate de Marele Stat Major spre această zonă. După 23 august primele forțe care se fortifică și în această zonă sunt cele ale Corpului 6 Teritorial, condus de generalul de divizie Gheorghe Stavrescu, format din Divizia 20 Infanterie-Instrucție, întărită cu două Batalioane de vânători de munte, un Batalion de rezervă și artilerie. Principala îngrijorare consta din faptul că acest Corp acoperea o fâșie de 150 de km până la sosirea în zonă a marilor unități și de faptul că era poziționat pe două direcții principale de atac: Turda-Aiud și Târgu Mureș-Iernut. La 28 august 1944, comandantul Armatei I-a ordonă gruparea și fortificarea Corpului 6 Teritorial pe aliniamentul stabilit, folosind-se și de populația locală pentru amenajările genistice pentru a permite soldaților să își continue instrucția[9]. La 30 august 1944 ajung în zonă: Corpul motomecanizat, Diviziile 6, 11 și 21 Infanterie-Instrucție, care preiau o parte din apărarea Corpului 6 Teritorial, în special pe aliniamentul Fărău-Iernut-Târnava Mare, în multe locuri luptând cu inamicul care avansa. Situația frontului era instabilă deoarece inamicul începuse să atace granița și să înainteze pe principalele direcții de atac[10]. În fața acțiunilor hotărâte ale inamicului, se impunea o permanentă coagulare de forțe și o repoziționare a acestora în funcție de necesitățile curente. La 5 septembrie detașamentul locotenent-colonel Ioan Pandele primește ordinul de a ajunge la Mirăslău cu misiunea: „până la Arieș va întârzia cât mai mult înaintarea inamicului”[11]. În noaptea de 4-5 septembrie 1944, Corpul 6 teritorial, Corpul motomecanizat intră sub comanda Armatei a 4-a prin Direcția Operativă 51 a Marelui Stat Major. Situația trupelor române din zonă era următoarea: Divizia 18 infanterie-instrucție, Divizia 20 infanterie instrucție, Compania garnizoană escadron din Regimentul 10 Călărași, Batalionul fix regional Cluj, Regimentul 7 artilerie grea-instrucție, un Divizion

[9] Cupșa 1973, p. 39.
[10] Ilie, Savu 1980, p. 126-127.„Notă telefonică, 5 septembrie 1944, ora 11,30 - *La ora* 10,35, *la vest de Feleac, o coloană puternică motorizată a cucerit Lita de unde s-a îndreptat spre Turda”; „*Telegramă către Marele Stat Major, Secția a 2-a: *Trupe ungare în forță de circa 3-4 batalioane au atacat azi dimineață frontiera în sectorul dintre Tunel și Someșul rece....Efortul inamic este pe direcția Feleac-Turda*”.
[11] *Ibidem*, p. 138 (Ordinul de operații nr. 24).

(baterie) din Regimentul 6 artilerie grea, Divizionul (secție) 57 artilerie grea, Batalionul 15 Vânători de munte, Regimentul 8 Vânători de munte (ambele din Divizia 2 Vânători de munte)[12]. Regimentul 92 infanterie primește ordin să se îmbarce în tren la Alba Iulia și să ocupe aliniamentul Lopadea Veche-Mirăslău-Ormeniș-râul Mureș[13].

Se aprecia eronat în Instrucția Operativă nr. 5 că efectivele forțelor inamice se coagulau în zonă și se concluziona că „*în situația actuală este puțin probabil ca inamicul să întreprindă acțiuni în forță cu obiective îndepărtate"*[14], dar forțele erau mult mai mari. În fața aliniamentului Turda-Buru-Mirăslău-Fărău-Târnava Mare era Armata a 2-a maghiară cu 5 divizii de infanterie, o divizie blindată și un detașament de autotunuri german.

Participantul la evenimente, sublocotenent Ispas Aron, relatează*: „Armata hortistă înainta să ocupe și cealaltă parte din Ardeal, [dar] toate unitățile, inclusiv Regimentul 83 Infanterie de la Turda, s-au retras. Am rămas doar noi, Batalionul 8 Vânători de Munte, să opunem rezistență. Noi eram plasați pe liziera pădurii. Aveam de apărat o suprafață care pornea de la Lopadea, Rachiș, Mirăslău, Cicău, Ormeniș, până la șoseaua națională, o distanță mare pentru un singur batalion. Cu noi era contingentul '45. Ei au fost încorporați în mai 1944 și au făcut instrucție doar trei luni, nici nu au depus bine jurământul că i-am și băgat pe front*[15].

Un alt participant nemijlocit la luptele din zonă, mărturisește*: „Am ajuns la Sibiu, sediul Diviziei 18 Infanterie, de care aparținea unitatea noastră. S-au făcut organizarea și ordinea de bătaie, mie încredințându-mi-se comanda unui pluton (deci, eram pe funcție de ofițer* n.a.*), din cauză ca unitatea noastră de baza era pe frontul din Iași, care se prăbușise. Am plecat de urgentă spre Alba-Iulia, unde ni s-au dat echipamente de război, armamentul din dotare. Ajunși la Aiud, am auzit primele salve de tunuri, armatele horthiste si hitleriste înaintând spre Aiud, după ce au ocupat Turda. Ajunși in satul Mirăslău, întreaga noastră unitate a fost bombardată cu tot felul de armament greu. După repliere, în după-amiaza zilei de 6 septembrie 1944, am dat primul atac în direcția Călărași-Luna. Au fost primii morți și răniți, în număr destul de mare. Înaintarea a fost oprită, respinsă cu 12 kilometri, într-un atac de noapte și lupte crâncene. Din acel moment, unitatea în care am luptat până la sfârșitul războiului a fost în permanență în ofensivă. Numărul celor căzuți a fost mare, dovada fiind cimitirul*

[12] Cupșa 1973, p. 46.
[13] Ilie, Savu 1980, p. 160.
[14] Cupșa 1973, p. 39.
[15] Interviu cu veteranul Ispas Aron; http://presamil.ro/om/2015/23/files/assets/basic-html/page15.html (accesat la 20 iulie 2018).

eroilor, de pe șoseaua Aiud-Turda (Mirăslău), lângă statuia lui Mihai Viteazul, unde dorm în Domnul sute de ostași și ofițeri"[16].

În dimineața zilei de 5 septembrie, după o serie de atacuri locale și un avans cert, se declanșează un atac masiv aruncând înapoi din aliniamentul Feleac-Turda trupele române. Situația escaladează rapid, iar inamicul ocupă în după amiaza zilei Turda, ajunge la Buru și își continuă direcția de atac spre Aiud și Câmpeni. Divizia 20 Infanterie-Instrucție este forțată să se retragă cu pierderi majore. În fața inamicului stătea acum aliniamentul Lopadea-Rachiș-Mirăslău-Cicău-Ormeniș, cu flancul drept sprijinit pe râul Mureș și cu flancul stâng asigurat de Divizia 18 infanterie-instrucție, aflată la Aiudul de Sus și Poiana Aiudului. Trupele de pe acest aliniament se fortificaseră având infanteria și vânătorii de munte pe înălțimile din zonă. Artileria grea era poziționată la Aiud și pe platoul Gâmbaș. Batalioanele 8 și 15 vânători de munte erau aici încă din 24 august 1944, dar trupa era parțial instruită, fiind recrutată în mai 1944 și fără experiență în lupte. *„După trei luni ne-or băgat pe front, nu știai nimic, fiecare cum i-o fost norocul. Eu am avut noroc că am fost brandist și am fost companie de brand, eram câte o grupă la fiecare unitate. Eu am nimerit, cu brandul, la compania a treia de pușcași. Cu compania a treia am început frontul de la Turda, păstă șoseauă și dincolo de Turda, pe Dealul Bădeni, ne-o pus pă poziție, unde am așteptat ungurii pe Feleac. Am primit ordin de la comandant să ne retragem pe deal, că ungurii o înaintat pe la Câmpia Turzii, la Cacova Ierii. Eram încercuiți. Când am ajuns la Mirăslău deja ungurii erau pe coastă, deasupra. Când am trecut noi pe coastă de la Mirăslău încolo, o fost podul minat peste şoseauă şi l-o aruncat în aer ca să nu treacă blindatele ungureşti. Am ajuns la Aiud, într-o școală, noaptea. Dimineața, pe poziții. Acolo am înaintat pe o vale în sus, acolo am început să tragem. Or murit mulți acolo, din cauza căpitanilor. Erau mulți cu trei luni de armată"*[17]. Ordinele erau foarte stricte, punctul fiind nevralgic în efortul de apărare. Instrucțiunea operativă nr. 5 prevedea expres: *„...replierea pe liniile de rezistență succesive se va face numai la ordinul armatei"*[18].

Putem concluziona că retragerea era o opțiune limitată și că trebuiau să oprească inamicul acolo. Chiar și în aceste condiții Armata a 4-a a reușit să

[16] Interviu cu veteranul de război Mihail Cociș din Sângeorgiu de Pădure; http://www.cuvantul-liber.ro/news/72139/61/MARTURIA-UNUI-PARTICIPANT-LA-RAZBO-IUL-PENTRU-ELIBERAREA-ARDEALULUI-DE-NORD-UNGARIEI-SI-CEHOSLOVACIEI-DIN-ANII-1944-bdquo-1945 (accesat la 20 iulie 2018).

[17] Interviu cu veteranul de război Petru Moldovan din Boju, jud. Cluj; https://ziuadecj.realitatea.net/ cultura/--114638.html (accesat la 20 iulie 2018, ora 18).

[18] Cupșa 1973, p. 44 (Instrucțiunea operativă, nr. 5).

creeze un dispozitiv de apărare eficient, dar nu mai avea capacitatea să declanșeze un contraatac. Marile unități încă se deplasau spre noul front de pe graniță[19]. Este demn de menționat că toată organizarea frontului s-a făcut sub atacurile constante ale aviației germane care au vizat gările, garniturile de tren, depozitele militare de muniție și combustibil, aerodromurile din zonă. În paralel, toată linia granitei a fost atacată între 23 august - 5 septembrie 1944 de trupe inamice.

În 6 septembrie, 3 batalioane ale Armatei a 2-a maghiare declanșează atacul vizând ocuparea cotei 502 (o înălțime care domina șoseaua Turda-Aiud, spațiul dintre șosea-râul Mureș-platoul Gâmbaș și localitățile Mirăslău, Lopadea Veche, Gâmbaș, Cicău, Inoc), a șoselei Turda-Aiud-Alba Iulia. În cazul pierderii acestei locații, trupele inamice putea desfășura atacul asupra orașului Aiud și pe direcțiile Aiud-Buru (deja ocupat din seara zilei de 5 septembrie), pe direcția Aiud-Alba Iulia și pe direcția Unirea-Iernut. Rezistența în acel punct era imperios necesară fiind crucial pentru dispozitivul creat de apărarea Armatei române pe aliniamentul Abrud-Târgu Mureș.

Apărarea cu centrul în Mirăslău este ținta atacului deosebit de puternic din dimineața zilei de 6 septembrie. Flancul stâng al Regimentului 18 infanterie-instrucție este atacat puternic și este ocupată Poiana Aiudului de unde se deschideau direcții de atac care se puteau dezvolta spre Aiud și prin Munții Apuseni spre Râmeț-Ponor-Geogel-Bucium-Abrud. Astfel, se creează un intrând în care punctul cel mai înaintat era aliniamentul Lopadea Veche-Mirăslău. Trupele inamice nu pot valorifica momentul imediat și atacul continuă intens în ziua de 7 septembrie. Linia fortificată de la nord de Mirăslău rezistă datorită îndârjirii apărătorilor și a organizării genistice eficiente precum și a intervenției prompte a rezervelor locale.

În noaptea următoare și în ziua de 7 septembrie 1944, luptele continuă intens, trupele ungare fiind respinse din pozițiile cucerite în Poiana Aiudului, dar păstrând cota 502, nord Lopadea Veche. Raportul informativ din 7 septembrie 1944, orele 20, Sulfina (Armata a 4-a) către Ruleta (Marele Stat Major) menționează: „*Un tren blindat inamic, venind dinspre Decea către Mirăslău, a intrat în pozițiile noastre; podul CFR fiind aruncat în aer, trenul blindat a rămas pe loc. Până în prezent s-au făcut 10 prizonieri. Lupta este în curs"*[20]. Faptul este descris mai amănunțit de Ispas Aron, veteran de război: *„Dinspre*

[19] Ilie, Savu 1980, p. 178, Ordin special nr. 26 către Detașamentul colonel Vlădescu din 5 septembrie 1944, ora 24. Spicuim din conținut: *Detașamentul colonel Vlădescu, compus din batalioanele 8 și 15 vânători munte, divizionul 5 tunuri autopurtate și o companie de pionieri se subordonează Corpului 6 teritorial. [...] Detașamentul are misiunea să interzică pătrunderea inamicului pe direcția Turda-Mirăslău-Aiud, ocupând pozițiile avute anterior în zona Mirăslău-Gâmbaș-pădurea sud Mirăslău. [...] Gata de a primi lupta la 6 septembrie, ora 5.*

[20] *Ibidem*, p. 6.

Decea apare o locomotivă fumegând. Ne-am uitat cu binoclurile și am văzut un drapel roșu, alb, verde pus în fața locomotivei. Locomotiva era blindată, trăgea după ea cinci vagoane, ultimul era de alimente. Când ajunge să ia curba la Strâmturi, ai noștri de la tunuri anticar au tras în locomotivă două proiectile, care au ricoșat. Atunci caporalul Moise Asemig de lângă Aiud a spus așa:

-Domnule sublocotenent, dați-mi voie să ochesc eu.

A tras cu tunul între șină și roată [și] trenul a deraiat. L-am trimis pe sergentul Terek, maghiarul care s-a dus după vin, cu o solie de pace. L-am dezarmat, a dat jos centura, fără pistol, avea un steag alb în mână, a mers la trenul blindat. L-au primit imediat în vagon, noi ne uitam cu binoclul să vedem ce se întâmplă. În trenul acela se afla nimeni altul decât contele Esterhazy, comandantul trupelor motorizate din Ungaria, care a fost somat să se predea căpitanului Negru Romulus. Contele, când a auzit numele de Negru, a zis: ‹‹Nu Negru, îi Fekete››. Era șovin. A refuzat să se predea. Atunci am pornit la atac, cu mitraliere, cu grenade, am spart geamurile și am aruncat grenada înăuntru. Deodată am văzut o cârpă albă la geam, contele se preda. Când am intrat în vagon, contele era pansat de un doctor, a fost rănit la călcâi. Vagoanele erau pline de alimente, de băuturi de tot felul, dar nu am pus mâna pe nimic de acolo, să nu fie otrăvite. Alți colegi care erau cu noi au băut și au mâncat. La ultimul vagon era atașată o ‹‹gură de lup›› îi zicea. Cu aia se puteau tăia traversele de la calea ferată. Contele a fost luat prizonier, a fost dus la Aiud. După o vreme am auzit că a fost făcut schimb de prizonieri, cu un general român căzut la Miercurea Ciuc. Ne-au dat generalul, le-am dat contele"[21].

Spre sfârșitul zilei de 7 septembrie, forța atacurilor inamice scade și frontul se stabilizează pe amplasamentele curente. Continuă acțiunile de infiltrare inamice și lupte locale. În zona Mirăslău rapoartele indică acalmie în zona amiezii. „*Orele 12.20-13.20: în regiunea Mirăslău - nu s-au observat mișcări de trupe; în satul Ormeniș - puține mașini și trupe germane; coloană compactă inamică de mașini cu trupe între Turda și Vințu de Sus* (Unirea n.n.) - *capul coloanei la Vințu de Sus"*[22]. Putem trage concluzia că se acumulau forțe inamice în vederea distrugerii apărării din zonă.

În toată perioada cuprinsă între 23 august și 9 septembrie 1944 s-au coagulat unități a căror obiective erau apărarea graniței și inițierea unei ofensive cu scopul eliberării Transilvaniei în cel mai scurt timp. Marile unități începuseră să ajungă pe linia frontului. Astfel, era posibilă preluarea inițiativei strategice. Se

[21] Interviu cu veteranul Ispas Aron; http://presamil.ro/om/2015 /23/files/assets/basic-html/page15.html (accesat la 20 iulie 2018).

[22] *Raport operativ pentru ziua de 7 septembrie 1944 către Statul Major al Aerului, Secția a 3-a* (Ilie, Savu 1980, p. 7).

ordonă începerea ofensivei generale. Corpul 6 Teritorial primește ordinul de a ataca pe direcția Aiud-Turda-Cluj:

- Divizia 7 infanterie trece Mureșul și atacă spre Ocna Mureș;
- Divizia 18 munte împreună cu Regimentul 18 Dorobanți și Regimentul 92 infanterie atacă pe direcția Aiudul de Sus-Bădeni-Mihai Viteazu cu flancul în Lopadea Veche-Podeni-Buru cu baza de plecare între Ormeniș și Decea;
- Divizia 20 infanterie-instrucție se grupează în Unirea.

În 10 septembrie 1944, ora 15, se declanșează atacul. Divizia 18 munte se desfășoară pe direcția Mirăslău-Ciugudul de Sus, depășind Regimentul 18 Dorobanți care a fost contraatacat puternic pe direcția Ciugudu de Sus-Ormeniș spre Dâmbul Rotund. Contraatacul este oprit la orele 19.30 după care se continuă înaintarea pe pantele sud-est Ormeniș. Atacul forțelor române este oprit de puternica rezistență inamică. Luptele continuă și în 12 septembrie se avansează spre Dumbrava, inamicul retrăgându-se spre Turda[23].

La 25 octombrie 1944, în urma unui efort uriaș sunt eliberate orașele Carei și Satu Mare, anulând, de facto, Dictatul de la Viena din 1940. Pierderile armatei române sunt cifrate la aproximativ 50000 de soldați și ofițeri, morți, răniți, dispăruți dintr-un total de 275000 de soldați participanți la eliberarea Ardealului. În luptele de la Mirăslău au căzut 53 de soldați români și un număr nedefinit de soldați maghiari.

Actul de la 23 august 1944, prin care România ieșea din alianța cu Germania nazistă și trecea în tabăra aliaților, a reprezentat o provocare majoră pentru armata română, care a fost nevoită să-și redimensioneze întregul efort de război, îndreptat până la acel moment înspre est, pentru a respinge trupele germane și maghiare din țară.

Alături de respingerea atacului german asupra Bucureștiului, din zilele de 24-26 august, o presiune puternică, din partea forțelor germano-maghiare, s-a resimțit în Transilvania de-a lungul granței care împărțea provincia în urma diktatului de la Viena.

Astfel, în zona Turda-Mirăslău-Aiud, forțele românești, formate în principal din soldați recent recrutați și, implicit, fără experiență de luptă, au trebuit să facă față unei ofensive puternice germano-maghiare, ce urmărea străpungerea văilor Mureșului și Arieșului. Cu un efort uman și logistic semnificativ, caracterizat de eroism și sacrificiu, trupele române reușesc stoparea ofensivei și inițierea contra-atacului, ce avea să se finalizeze cu eliberarea întregii Transilvanii la sfârșitul lunii octombrie 1944.

---

[23] *Ibidem*, p. 66 (*Armata 4-a către Marele Stat Major, Secția 3. Raport operativ din 12 septembrie 1944, orele 20*).

ANEXĂ

Lista militarilor căzuți și înhumați în cimitirul eroilor din localitate:

1. Fruntaș **Lăpuș Nicolae**
2. Elev- caporal **Ionescu Constantin** - Regimentul 180
3. Soldat **Barbaia Dumitru** - Regimentul 180
4. Soldat **Matei Gheorghe** - Regimentul 180
5. Serg. **Stoica Simion** - Regimentul 180
6. Soldat **Dulfu Virgil** - Regimentul 180
7. Caporal **D. Dumitru** - Batalionul 5 vânători de munte
8. Căpitan **Ionescu Constantin** - Batalionul 15 vânători de munte
9. Serg.-maj **Dejeu** - Regimentul 90 infanterie
10. Soldat **Dănuleț Dumitru** - Regimentul 90 infanterie
11. Locotenent Rez. **Vâștagu Sima Iuliu** - Regimentul 27 infanterie
12. Sergent **Moldovan Ioan** - contingentul 1941 - Batalionul 8 vânători de munte
13. Sergent **Pavel Iuliu** - contingentul 1941 - Batalionul 1 poliție militară
14. Sergent **Popa Vasile** - continentul 1938- Regimentul 100
15. Soldat **Chișu Gheorghe** - Regimentul 90 infanterie
16. Soldat **Moldovan Ioan** - Regimentul 39 artilerie
17. Fruntaș **Roman Atente** - Regimentul 90 infanterie
18. Caporal **Ficior Gheorghe** - contingentul 1937 - Bateria 5 vânători de munte
19. Soldat **Hegheduș Ioan** - Regimentul 82 infanterie
20. Soldat **Sas Vasile** - Regimentul 180
21. Soldat **Geobea Ioan** - Regimentul 180
22. Soldat **Piper Iuon** - Regimentul 180
23. Soldat **Nicolescu Dumitru** - Regimentul 180
24. Soldat **Vâslan Constantin** - Regimentul 180

Fights from Aiud-Mirăslău Area from August-September 1944

ABSTRACT

Beyond doubt, the period between 23 August-19 September 1944 was one full of bold actions, decisions, uncertainties. The shift of political powers from 23 August 1944 set Romania on a new path, however, obliged the army, already tired from the fights on the eastern front, to reposition strategically and physically to confront the new enemy. The back of the front became the front line and, until the arrival of the big units, instruction and border guard units fought here, over a front of tens of kilometres. These units insufficiently trained ensured with sacrifices maintaining the line of the front for almost two weeks. Though it was a hotspot of the front during those difficult times, Mirăslău was a case of the hundreds that occurred.

Abrevieri bibliografice

Bărbulescu, Deletant, Hitchins, Papacostea, Teodor 2002 - Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, București, 2002

Coposu 1990 - Corneliu Coposu, *Armistițiul din 1944 și implicațiile lui,* București, 1990

Duțu, Dobre, Loghin 2017 - Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar (ediția a II-a, revăzută și adăugită)*, București, 2017

Ilie, Savu, Loghin, Ionescu 1977 - Petre Ilie, Alexandru Gheorghe Savu, Leonida Loghin, Mihail E. Ionescu, *Documente privind istoria militară a poporului român, 23 august - 31 august 1944*, București, 1977

Ilie, Savu 1980 - Petre Ilie, Alexandru Gheorghe Savu, *Documente privind istoria militară a poporului român, 1-3 septembrie 1944*, București, 1980

Mocanu 1994 - Marin Radu Mocanu (coord.*), România - marele sacrificat al celui de-al doilea război mondial. Documente,* vol. I, București, 1994

Hart 1971 - Basil Henry Liddell Hart, *History of the Second World War*, London, 1971

Cupșa 1973 - Ion Cupșa, *Armata română pe frontul antihitlerist*, București, 1973

Trașcă 2006 - Ottomar Trașcă, „23 august 1944. Sfârșitul ‹‹camaraderiei de arme›› româno-germană", în *Anuarul Institutului de Istorie G. Barit din Cluj-Napoca*, tom. XLV, 2006, p. 179-224

Cuvinte-cheie: al Doilea Război Mondial, armata română, armată a II-a maghiară, front, campania de vest

Keywords: Second World War, Romanian army, the second Hungarian army, front, western campaign